

4. Мазур О. Наша спільна біль і надія (Досвід створення в Маріуполі і селах Приазов'я шкіл з грецькою мовою викладання 1926 – 1937 рр.) / О. Мазур. – Маріуполь: Маріупольське товариство греків, 2000. – 19 с.
5. Соколова І. Освіта греків Приазов'я у 20-30-ті роки ХХ століття [Електронний ресурс] / І. Соколова, Л. // Наукова скарбниця освіти Донеччини. – № 1. – Донецьк, 2010. – С. 56 – 62. – Доступний з: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nsod/2010_1/Soco_Pos.pdf
6. Як готується грецький педтехнікум до навчального року // Приазовський пролетарій. – 01. 09. 1931. – № 186. – С. 4.
7. Маріупольський краєзнавчий музей. – 1733-ф. – Первый выпуск Мариупольского греческого педагогического техникума.
8. Маріупольський краєзнавчий музей. – 1691-ф. – Партячейка педагогического техникума.
9. Підготовку нацкадрів – в центр уваги // Приазовський пролетар. – 30. 09. 1932. - №228. – С. 2.
10. Коноп-Ляшко В. Спомини
11. Реабілітовані історією. У двадцяти семи томах: Донецька область. Книга третя. – Донецьк: Видавництво КП «Реґіон», 2006. – С. 7 – 14.
12. Реабілітовані історією. У двадцяти семи томах: Донецька область. Книга п'ята. – Донецьк: видавництво КП «Реґіон» – СПД «Бледнов», 2008 – 624 с.
13. Бут Г. За що помирили? / Г. Бут, О. Бут // Правда через роки. Статті, спомини, документи. – К.: «Либідь», 1995.– 115 с.
14. Реабілітовані історією. У двадцяти семи томах: Донецька область. Книга четверта. – Донецьк: Видавництво СПД «Бледнов», 2007. – 648 с.

ДО ПИТАННЯ ПРО БЛАГОДІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ МАРІУПОЛЬСЬКОГО КУПЕЦТВА НАПРИКІНЦІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.

Волоніць В.С.

Наприкінці ХІХ ст. соціальна допомога навчальним закладам в Росії відрізнялася різноманітністю форм і рівнів. В містах суспільним піклуванням займалися міські благодійні організації та приватні особи.

Особливістю благодійності з останньої третини ХІХ ст. було існування як індивідуальних так і колективних форм соціальної підтримки спрямованої на суспільний загал. Для цього купці навіть об'єднувалися в товариства. Це надавало можливість соціально-орієнтованому торгово-підприємницькому прошарку міст отримати громадське визнання, зростання престижу. Таким чином купецтво брало на себе функції державної опіки з метою посилення своїх позицій у суспільстві.

Представники підприємницької еліти, ініціюючи та здійснюючи благодійні заходи, були зацікавлені в отриманні символічного капіталу, за рахунок якого, враховуючи недостатнє державне фінансування освіти та культури, можна було засвідчити свою активну громадську позицію. Саме завдяки отриманню шляхом активної благодійної діяльності цього символічного, емоційного, соціального капіталу купецтво інтегрувалося в суспільне життя міста й у суспільний устрій держави. Іменні пожертви, заснування власного благодійного закладу, членство в добродійних товариствах були зразками символічної комунікації та соціальної взаємодії між купецтвом і державою, містом, релігійними угрупованнями, робітниками або ж знедоленими, засобом досягнення офіційного й суспільного визнання, підвищення авторитету, власного імені та родини, важливим інструментом впливу на оточуючих, увічнення власного імені. Зростання кількості благодійних ініціатив спостерігалося наприкінці ХІХ - на початку ХХ ст., у період бурхливого розвитку капіталізму й поглиблення соціальних суперечностей, коли купецька добродійність набула значних розмірів, а її вплив був відчутний у багатьох сферах життя й повітового міста Маріуполя.

Міське купецтво активно підтримувало освітні заклади міста надаючи фінансову допомогу викладачам, опікувалося неможливими учнями й студентами,

Так в Маріуполі, наприкінці ХІХ - на початку ХХ ст. діяла низка благодійних установ які традиційно з'являлися слідом за відкриттям навчальних закладів. Це були такі товариства як: «Общество попечения о недостаточных воспитанниках Мариупольской мужской Александровской гимназии», «Общество попечения о недостаточных воспитанниках Мариупольской женской Мариинской гимназии», «Мариупольское отделение Екатеринбургского общества попечения о детях» та інші [1].

На початку ХХ ст. таких товариств в місті налічувалося п'ять, засновниками яких були представники місцевого купецтва: «Общество пособия нуждающимся воспитанницам Мариупольской Мариинской женской гимназии» (голова - Д.О.Хараджаев, секретар – А. Ф. Пастернаков), «Общество пособия нуждающимся воспитанникам Мариупольского реального училища» (голова – М. С. Караманов, заступник голови – Є. П. Кефелі, секретар – Є. Ф. Калогномос), «Общество пособия нуждающимся воспитанникам Мариупольской Александровской мужской гимназии» (голова - Д. О. Хараджаев, секретар – О. М. Трегубов), «Общество пособия нуждающимся воспитанницам Мариупольской женской гимназии В.С. Остославской» (голова- С. Г. Квитницький, секретар – В. Ф. Соколова), «Мариупольское общество попечения о детях» (голова О.О. Лікакі, заступник голови О.О.Попова, секретар – О. М. Воронков) [2].

Першим було засновано «Общество пособия нуждающимся воспитанникам Мариупольской Александровской мужской гимназии». Статут товариства був складений першим директором гімназії Ф.О. Хартахаєм і затверджений

Указом Міністра Внутрішніх Справ від 15 червня 1881 р. Проте товариство розпочало свою діяльність лише з 1882 р. Першим головою правління товариства став колишній почесний попечитель гімназії Ф.В. Гампер. Правління складалося з голови, скарбника, секретаря та двох членів, які обиралися на один рік. Засідання правління, де розглядалися заяви щодо потреб учнів, відбувалися один раз на місяць. Директор і інспектор гімназії запрошувалися для участі в засіданнях з правом голосу. Фонди товариства формувалися за рахунок членських внесків (5 руб. на рік), пожертв, доходів від проведення благодійних концертів, виставок, відсотків на капітал [3].

Основними статтями витрат товариства були: плата за навчання, обмундирування, взуття, покупку навчальних посібників і фінансове заохочення учнів, які закінчили курс. Загальні показники надходження і витрат грошових коштів благодійного товариства представлені в наступній таблиці.

Таблиця 1. Прибуток і витрати грошових коштів мариупольського благодійного товариства «Общество пособия воспитанникам Мариупольской Александровской гимназии» [4].

	1882 р.	1883 р.	1884 р.	1885 р.	1886 р.	1887 р.	1888 р.	1889 р.	1890 р.	1891 р.
Прибуток (руб.)	390 р. 82 к.	731 р. 98 к.	731 р. 98 к.	406 р. 67 к.	298 р. 87 к.	447 р. 75 к.	360 р. 22 к.	357 р. 68 к.	412 р. 26 к.	318 р. 77 к.
Витрати (руб.)	187 р. 55 к.	347 р. 33 к.	235 р. 85 к.	198 р. 80 к.	160 р. 60 к.	217 р. 2 к	239 р. 8 к.	309 р. 77 к.	212 р. 86 к.	618 р. 90 к.

Мариупольські купці були жертводавцями більшості навчальних закладів міста. Так більше 30 років попечителем Мариупольської чоловічої гімназії був Давид Хараджаєв, Іван Найдьонов опікувався Слобідським початковим училищем, Яків Пічахчі - Карасівським початковим училищем, Іван Гоф - технічним училищем, Микола Караманов - реальним училищем. Піклувальники надавали фінансову допомогу закладам і учням з бідних сімей. Держава заохочувала таку діяльність, надаючи їм класні чини та нагороди. Крім участі в благодійних товариствах міська влада та представники великого мариупольського купецтва були засновниками численних стипендій для обдарованих учнів. Так, наприклад, в 1905 р. з нагоди 25-річчя громадської діяльності Д.О. Хараджаєва було прийнято рішення «заснувати з міських коштів п'ять стипендій імені Д.О. Хараджаєва: три стипендії у розмірі 150 руб. для мариупольських жіночої та чоловічої гімназій та механіко-технічного училища, і дві стипендії при мариупольському міському чотирикласному училищі у розмірі 50 руб. ».

Д.О. Хараджаєв також виплачував дві стипендії учням, заробітну плату вчителям Олександрівської чоловічої гімназії, побудував на свої кошти гімназичну церкву, фінансував публікацію щорічних звітів гімназії. В пам'ять про своїх батьків заснувала стипендію імені Катерини та Івана Чебаненко матір Д.О. Хараджаєва Софія Іванівна [5].

Отже, представники торгово-промислової верстви Мариуполя прагнули засвоїти європейський образ життя, займалися доброчинністю, що вело до вироблення нової системи соціокультурних цінностей у місцевому купецькому середовищі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Систематический сборник постановлений Мариупольского уездного земского собрания с 1869 по 1913 гг. – Мариуполь: Типо – Литография А.А. Франтова. – С. 312, 314 – 320.
2. Адрес – календарь Екатеринославской губернии на 1916 год. Мариупольский уезд: [Електронний ресурс]. – Доступний з: <http://old-mariupol.com.ua/adres-kalendar-na-1916-god-6/>.
3. Мариуполь и его окрестности: Отчет об учебных экскурсиях Мариупольской Александровской гимназии. – Мариуполь: тип. А.А. Франтова, 1892. – С.287–288.
4. Государственный архив Донецкой области. – Ф. 113 (Мариупольская городская управа, г.Мариуполь, Мариупольского уезда, Екатеринославской губернии). – Оп. 1. – Д.226 (Требовательные ведомости, счета и переписка с Екатеринославской казенной палатой, обществом попечения о детях, Александровской гимназией и др. о выдаче денежных сумм. 1910 – 1911 гг.). – 127 л.
5. Проценко А. Давид Хараджаєв: благотворитель и общественный деятель: худож.-докум. очерки / А. Проценко. – Мариуполь: «Азовье», 2006. – С. 27 – 28.